

Prezidento Valdo Adamkaus kalba, pasakyta 2016 metų rugpjūčio 23 dieną konferencijoje, skirtoje Astravo AE klausimams

Mieli bičiuliai, susitikimo viešnios ir svečiai,

Skaudi Lietuvai diena – rugpjūčio 23-oji – primena istoriją, primena praeityje išgyventas tautos kančias ir valstybės netektis. Deja, esame priversti kalbėti apie grėsmes, kurios jau šiandien veikia mūsų dabartį ir nežinia kaip paveiks mūsų ateitį.

Labai norisi tikėti, kad toje ateityje sveikas protas ir demokratiškų šalių solidarumas nugalės, tačiau tam reikia pastangų. Ir ne tik mūsų, bet ir pačių baltarusių, ir, pagaliau, visos Europos pastangų ir konkrečios pozicijos.

Kalbant apie Astravo atominę elektrinę, iškyla daug aspektų – ekologinis, energetinis, kiti. Bet Astrave vykstančios statybos pirmiausiai kelia saugumo klausimą.

Ta elektrinė, dar nepradėta statyti, tapo galvos skausmu Lietuvai. Prasidėjus darbams, tai akivaizdžiai tapo galvos skausmu ir pačiai Baltarusijai, nes incidentas keičia incidentą, technologijos jau dabar reiškiasi kaip nepatikimos. Baltarusija turėtų atsakyti į klausimą, ar ji sutinka, kad jos teritorijoje, liaudiškai sakant, pačių baltarusių rankomis, prie jai draugiškos Lietuvos sienos trečia valstybė stato įtampos ir pavojaus židinį. Juk aišku, kad tai – pavojus ne tik Lietuvai. Neduok Dieve, įvykus rimtai avarijai, pirmiausiai nukentėtų pati Baltarusija, o kaip tokiais atvejais elgiasi valstybė – darbų užsakovė, visi mes žinome.

Daug metų dirbau aplinkosaugos srityje, daug metų esu aktyvioje politikoje ir iš savo patirties galiu pasakyti: tai – nesuderinama su ekologine kultūra, tai nesuderinama su žmonių interesais, tai nesuderinama su kaimyniškais šalių santykiais. Didžiosios Rytų kaimynės avantiūra Astrave – tai psichologinio, ekonominio ir politinio spaudimo priemonė.

Keista šioje situacijoje tokia vangi Europos pozicija. Juk dauguma europiečių gerai atsimena radioaktyvius debesis, kurie 1986-aisiais gąsdino ne tik Baltijos šalis, bet ir Rytų Europą bei Skandinaviją. Tad kyla klausimas – kodėl mes šioj situacijoje su svetima problema palikti vieni vieni? Problemų kils ne tik Lietuvai, todėl ir problemos užkardymas turėtų būti ne vien Lietuvos reikalas.

Pagaliau, kai Lietuva stoji į Europos Sąjungą, mūsų valstybė sąžiningai įvykdė reikalavimą uždaryti Visagino atominę elektrinę. Uždarėme, nors ji buvo pakankamai moderni, o jos priežiūra ir inspektavimas – nepalyginamai skaidresni už Astravo elektrinės statybą. Beje, kitokia buvo ir mūsų elektrinės paskirtis – mums ji buvo energijos šaltinis, o ne atominio ginklo atitikmuo kaimynų politiniam šantažui.

Todėl prašau ir kviečiu visus – spaudą, politikus, diplomatus, ES parlamentarų – darykite viską, kad tai nebūtų vien mūsų rūpestis. Supraskite, kad čia eina kalba ne apie Lietuvos ir Baltarusijos energetinius santykius. Čia vyksta kova su grėsme, kurią Rusija baltarusių rankomis kuria visai Europai.

Tikiu, kad gera valia ir šviesus protas nugalės. Bet – kartoju: proto pergalei reikia kiekvieno iš mūsų pastangų !

